

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Тимошенка Андрія Володимировича на тему:
«Протидія контрабанді у забезпеченні економічної безпеки підприємств»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю

21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності

Актуальність теми дослідження

Економічна безпека країни охоплює визначальні сфери життєдіяльності й розвитку людини, суспільства, держави і навіть природи. Нехтування станом економічної безпеки може призвести до катастрофічних наслідків: занепаду галузей економіки, банкрутства підприємств і, зрештою, підриву системи життєзабезпечення держави з подальшою загрозою для її суверенітету.

Належний рівень економічної безпеки досягається здійсненням єдиної державної політики, підкріпленої системою скоординованих заходів, адекватних внутрішнім та зовнішнім загрозам. Без такої політики неможливо домогтися виходу з кризи, змусити працювати важелі управління економічною ситуацією, створити ефективні механізми соціального захисту населення.

Разом з тим, діяльність митних органів України сьогодні ускладнена рядом чинників, серед яких неврегульованість питань щодо захисту кордону України з тимчасово окупованими територіями та Кримом, відсутність чітких законодавчих механізмів протидії окремим видам незаконного переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України, а також правові прогалини у їх повноваженнях, зокрема, щодо проведення ефективної оперативно-розшукової діяльності з метою протидії контрабанді.

В цих умовах потребує додаткового визначення змісту митної безпеки як складової економічної (у тому числі національної безпеки) України, сутність якої полягає в комплексі правових, організаційних, матеріально-технічних, політичних та економічних заходів із боку держави та уповноважених органів державної влади (їх посадових осіб), спрямованих на забезпечення митних інтересів України, гарантування економічних інтересів у зовнішньоекономічній та фінансовій сферах, а також митних інтересів суб'єктів господарювання.

Основними завданнями реалізації зазначених інтересів є створення сприятливих умов для полегшення торгівлі, сприяння транзиту, збільшення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України, здійснення разом із митними органами інших держав заходів щодо удосконалення процедури пропуску товарів, транспортних засобів через митний кордон України, їх митного контролю та митного оформлення.

У зв'язку з цим досить гостро постає питання визначення протидії контрабанді у забезпеченні економічної безпеки підприємств та розробки методики оцінювання економічної безпеки підприємств з урахуванням протидії контрабанді.

Незважаючи на те, що окресленим питанням присвячено чимало досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, в полі зору сучасної науки і практики перебувають питання розроблення та використання протидії контрабанді у забезпеченні економічної безпеки підприємств. З огляду на це дисертаційну роботу Тимошенка А.В. варто вважати актуальною і своєчасною.

Наукове дослідження Тимошенка А.В. виконано відповідно до науково-дослідницької теми ВНЗ «Університету економіки та права «КРОК» кафедри управління фінансово-економічною безпекою за темою «Забезпечення захисту економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності в умовах євроінтеграції України» (номер державної реєстрації 0114U006338), у межах якої проведено дослідження особливостей виявлення та нейтралізації контрабанди в Україні та світі; а також за темою «Інноваційні механізми комплексного забезпечення економічної безпеки в умовах кризи» (номер державної реєстрації 0120U101880), у межах якої надано пропозиції щодо використання технологій блокчейну для забезпечення економічної безпеки підприємств при здійсненні митних операцій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та новизна

Виходячи із розуміння необхідності вдосконалення протидії контрабанді у забезпеченні економічної безпеки підприємств, у роботі визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, які загалом вірно відображають його сутність. Комплекс завдань, які поставлені та вирішені автором, дали змогу логічно структурувати роботу, розкрити її зміст. Так зокрема, визначено теоретичні основи реалізації протидії контрабанді у забезпеченні економічної безпеки підприємств, проаналізовано зарубіжний та вітчизняний досвід регулювання митних операцій задля протидії контрабанді; досліджено сутність та види контрабанди і способи її нейтралізації; визначено роль забезпечення економічної безпеки підприємств в протидії контрабанді; встановлено вплив контрабанди на економічну безпеку держави та підприємств; здійснено ідентифікацію загроз економічній безпеці підприємств при протидії контрабанді; оцінено вплив контрабанди на економічну безпеку підприємств та держави; запропоновано концептуальний підхід до забезпечення економічної безпеки підприємств шляхом протидії контрабанді; розроблено алгоритми створення та використання технологій блокчейну при здійсненні митних операцій; спрогнозовано надходження до бюджету України за умови використання технологій блокчейну при здійсненні митних операцій.

Детальне ознайомлення із дисертаційною роботою, авторефератом, науковими працями здобувача дає підставу зробити висновок про те, що з поставленими завданнями дослідження автор загалом впорався. При цьому вдалось отримати такі результати, які, на нашу думку, можна віднести до елементів наукової новизни:

- розроблено алгоритми дослідження впливу створення та використання технологій блокчейну при здійсненні митних операцій на комплексне забезпечення економічної безпеки держави та підприємств з метою поетапного запровадження технології блокчейну для використання в міжнародній торгівлі задля убезпечення таких операцій;

- удосконалено концептуальний підхід до забезпечення економічної безпеки підприємств з урахуванням протидії контрабанді, який на відміну від існуючих, передбачає комплексну реалізацію на двох рівнях (на рівні державних органів та на рівні підприємств), а також включає в себе: мету, завдання, суб'єкти та об'єкти, інструменти протидії та напрями реалізації митних інтересів суб'єктів господарювання;

- удосконалено науково-методичні підходи до нормативно-правового забезпечення процесу запровадження технологій блокчейну в діяльності митних органів та підприємств, які здійснюють митні операції з метою легалізації таких технологій в Україні;

- здійснено класифікацію загроз економічній безпеці підприємств на основі розробленої матриці «внутрішні-зовнішні загрози» та сформованого паспорту загроз, що, на відміну від існуючих, передбачає здійснення розподілу загроз за: типами протидії контрабанді; видами контрабандного товару; способами контрабанди; вартістю контрабандних товарів; розміром контрабандних товарів; рівнем соціальної організації, а також схемами і напрямками їх нейтралізації («зеленка», «порожняки», «перерваний» транзит, «піджаки», «поштова контрабанда», недостовірне декларування, «майданчики» («модні фірми») тощо);

- розроблено науково-практичні рекомендації щодо нейтралізації контрабанди, які, на відміну від існуючих, згруповано за такими ознаками: інструментарієм приховання від митного контролю; способом переміщення; розмірами; чисельністю учасників з метою обґрунтування напрямів реалізації концептуального підходу до забезпечення економічної безпеки підприємств шляхом протидії контрабанді;

- поглиблено зміст основних категорій та понять: «економічна безпека держави», «митна безпека», «економічна безпека підприємств», «контрабанда», а також запропоновано авторське поняття «забезпечення економічної безпеки підприємств шляхом протидії контрабанді», що на відміну від інших, системно визначає можливість реалізації митних інтересів суб'єктів господарювання в якості концептуально нового підходу до забезпечення економічної безпеки підприємства;

- здійснено систематизацію основних чинників, які призводять до поширення контрабанди, що відрізняється їх узагальненням за основними типами її здійснення залежно від: виду контрабандного товару; способу контрабанди; вартості контрабандних товарів; розміру контрабандних товарів; рівня соціальної організації) з метою розробки паспортів загроз економічній безпеці підприємств;

- дістали подальший розвиток науково-методичні підходи до використання

кореляційно-регресійного аналізу для прогнозування надходжень до бюджету України у 2022-2026 рр. за умови використання технологій блокчейну при здійсненні митних операцій;

- дістали подальшого розвитку науково-методичні підходи до оцінювання обсягів контрабандних поставок в Україну та встановлення загроз, що відрізняються комплексним впливом на митну безпеку держави та економічну безпеку підприємств, які здійснюють митні операції, що стало основою для розробки напрямів реалізації концептуального підходу до забезпечення економічної безпеки підприємств.

Детальне вивчення змісту дисертаційної роботи, наведених у ній статистичних даних і розрахунків дає можливість зробити висновок про обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації.

Не викликає сумніву достовірність наукових висновків, отриманих теоретичних узагальнень, оскільки в основу наукового дослідження покладено праці вітчизняних та зарубіжних економістів з досліджуваної проблематики, а також відповідні законодавчі і нормативно-правові документи. Основні положення роботи базуються на використанні та узагальненні даних матеріалів науково-практичних конференцій, законодавчих та нормативних актів, розпоряджень Верховної ради України, Президента України, Державної митної служби України, Державної податкової служби України, офіційних даних Державної служби статистики, статистичних бюлетенів, довідників та інформаційних видань, Інтернет-ресурсів тощо.

У дисертації вміло використано значну кількість фундаментальних праць вітчизняних і зарубіжних вчених, значний масив статистичного і фактологічного матеріалу, який якісно опрацьовано і систематизовано в таблицях і рисунках. Отримані здобувачем наукові результати та висновки дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими.

Викладене вище дає можливість висловити позитивний висновок стосовно наукового рівня, достовірності подання в дисертації матеріалу, теоретичних обґрунтувань і аргументації всіх положень, які висунуто до захисту, практичного значення висновків і рекомендацій, що впливають із дисертації.

Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи

Теоретичне значення для розвитку безпекології та теорії економічної безпеки суб'єктів господарювання зокрема мають розроблені автором науково-методичні підходи до удосконалення категорійного базису, класифікації ризиків та загроз а також обґрунтування концептуального підходу до забезпечення економічної безпеки підприємств з урахуванням протидії контрабанді.

Практичне значення мають надані пропозиції Міністерству внутрішніх справ України щодо удосконалення системи діагностики загроз економічній безпеці підприємств при протидії контрабанді передбачають створення

паспорту загроз, що дозволяє ідентифікувати такі загрози, на різних етапах діяльності підприємства. Подані пропозиції можуть також бути враховані при внесенні змін до Митного Кодексу України в контексті ідентифікації загроз при експортно-імпортних операціях підприємств (довідка №473/д від 09.09.2021 р.).

Окрім цього, надані пропозиції щодо удосконалення інструментарію оцінювання впливу контрабанди на економічну безпеку підприємств та держави можуть бути прийняті до практичного застосування в діяльності Дніпровської митниці з метою виявлення загроз та ризиків у економічній сфері для протидії контрабанді при здійсненні митних операцій підприємствами України (довідка №1174-д від 03.09.2021 р.).

Результати дисертаційної роботи щодо розробленого концептуального підходу до удосконалення системи діагностики загроз економічній безпеці підприємства при протидії контрабанді впроваджені у практичну діяльність Асоціації платників податків України та можуть бути використані для підготовки рекомендацій щодо внесення змін та доповнень до Податкового Кодексу України в частині оподаткування експортно-імпортних операцій (довідка №549 від 27.08.2021 р.).

Актуальність та перспективність практичного впровадження результатів дослідження показало можливість діагностики загроз економічній безпеці підприємств задля протидії контрабанді, що було підтверджено за результатами опитування, в якому взяли участь представники АТ «Фармак» (довідка №01/7249 від 30.09.2021 р.) та ТОВ «Хенкель Баутехнік» (Україна) (довідка №614/к від 31.08.2021 р.).

Основні положення дисертаційного дослідження були впроваджені в навчальний процес на кафедрі управління фінансово-економічною безпекою Навчально-наукового інституту менеджменту безпеки Університету «КРОК» з підготовки магістрів за спеціальністю 073 «Менеджмент», освітня програма «Управління фінансово-економічною безпекою» при вивченні навчальних дисциплін «Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки» та «Організація та управління інформаційно-аналітичним забезпеченням безпеки підприємства» (довідка №35-13-д від 25.06.2021 р.).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами дослідження автором опубліковано 12 наукових праць, серед яких 2 розділи в колективних монографіях, 8 статей у наукових виданнях, з них 2 статті у іноземних періодичних виданнях, в тому числі 1 стаття у виданні, яке індексується у міжнародних базах даних Web of sciences, 4 статті - у фахових наукових виданнях України та 3 статті - у інших виданнях України), а також 2 - матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 25,03 д. а., з них 8,14 д. а. належить особисто автору.

В опублікованих працях відображені основні положення усіх розділів дисертації. Результати дослідження пройшли необхідну апробацію у вигляді

доповідей та виступів на науково-практичних конференціях. В опублікованих наукових працях розкривається сутність та зміст положень, задекларованих автором як таких, що містять елементи наукової новизни. Зміст, обсяг та рівень опублікованості матеріалів дисертаційної роботи, їх практична апробація відповідають встановленим вимогам.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація написана державною мовою. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Структурна побудова дисертації Тимошенка А.В. відповідає кваліфікаційним ознакам, стиль викладення та подача матеріалу досліджень є логічними, послідовними та зв'язаними єдиною цільовою спрямованістю. Дисертація містить достатню кількість таблиць, схем, рисунків, графіків, які подаються безпосередньо в основній частині дисертації і виносяться в додатки. Мова дисертації лаконічна, коректна та зрозуміла.

Дисертація оформлена відповідно нормам і правилам Міністерства освіти і науки України, є завершеною науково-дослідною роботою, яка характеризується належним науково-методологічним рівнем.

Відповідність змісту автореферату та основних положень дисертації

В авторефераті дисертації розкрито актуальність обраної теми, наукову новизну розробок, висновки та рекомендації автора. Він є ідентичним дисертації за структурою та змістом, та не містить інформації, яка відсутня у дисертаційній роботі.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи

Незважаючи на важливість наукових розробок, наявних у дисертації та суттєві практичні результати, одержані дисертантом, у дисертаційній роботі Тимошенка А.В. є низка спірних положень, що є підставою для обговорення в дискусійному порядку під час її захисту:

1) проводячи вивчення основних видів контрабанди у п. 1.2 дисертації, здобувач пропонує авторський підхід до систематизації особливостей її здійснення за такими ознаками: за інструментарієм приховання від митного контролю; за способом переміщення; за розмірами; за чисельністю учасників. Вважаємо, що робота значно б виграла за умови не лише текстового, а й візуального представлення зазначених видів контрабанди у взаємозв'язку з суб'єктами здійснення та контролюючими органами;

2) аналізуючи у п. 2.1 вплив контрабанди на економічну безпеку держави та підприємств, окрему увагу необхідно було б приділити її впливу в розрізі на основні показники діяльності держави;

3) оцінюючи вплив контрабанди на економічну безпеку підприємств та держави у п.2.3 дисертації, здобувачем наведено розміри контрабанди за окремими її видами. Робота виглядала б більш завершеною за умови представлення в ній порівняння результатів рівня економічної безпеки держави з врахуванням контрабанди та без такого.

4) У п.3.1 запропоновано концептуальний підхід щодо удосконалення системи діагностики загроз економічній безпеці підприємства при протидії контрабанді, який передбачає удосконалення нормативно-правового забезпечення процесу запровадження технологій блокчейну в діяльності митних органів шляхом доповнення Митного кодексу України, Податкового кодексу України, Законів України «Про інформацію», «Про зовнішньоекономічну діяльність», а також інших нормативно-правових актів України. Потребує пояснення здобувача необхідність внесення змін до таких нормативних актів.

В цілому, дискусійні питання, окремі зауваження та відзначені недоліки не знижують наукової цінності дисертаційної роботи, актуальності практичних результатів та методичних рекомендацій.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Тимошенка Андрія Володимировича на тему «Протидія контрабанді у забезпеченні економічної безпеки підприємств» є самостійною завершеною цілісною науковою працею, в якій вирішено наукове завдання щодо розробки теоретико-методичних та практичних рекомендацій з вдосконалення протидії контрабанді у забезпеченні економічної безпеки підприємств.

Загалом, дисертація на тему «Протидія контрабанді у забезпеченні економічної безпеки підприємств» за своїм змістом і фаховим спрямуванням відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 зі змінами і доповненнями, а її автор – Тимошенко Андрій Володимирович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності.

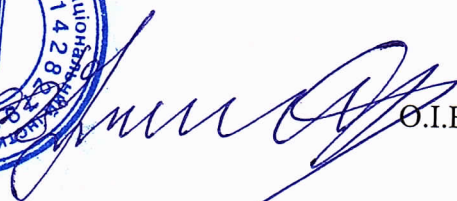
Головний консультант відділу економічної стратегії центру економічних і соціальних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень, доктор економічних наук, професор

Л.Г. Шемаєва

Підпис Шемаєвої Л.Г. засвідчую:

заступник директора Національного Інституту стратегічних досліджень

О.І.Ворона